

De vrouw  
die  
mijn moeder was



De vrouw  
die  
mijn moeder was

Maria van Gemert

Schrijver: Maria van Gemert  
ISBN: 9789402125641  
© Maria van Gemert 1999-2014  
Hoofddorp 2014



Lieve mama,

er tuimelen zoveel gedachten door mijn hoofd, ik zal proberen ze op te schrijven.

Er is veel gebeurd sinds je dood bent gegaan, mama. Ik heb al zo lang niet met je gepraat, al twintig jaar niet meer. Zestien was ik toen je dood ging, weet je het nog, mama? Zie je de ziekenhuiskamer nog voor je? Jij lag daar in dat grote, hoge, witte bed, een groen zuurstofslangetje in je neus. Wat had je het benauwd en je kon opeens niet meer goed zien. „Ik kan mijn kinderen niet meer zien, nu wil ik dood,” heb je gezegd.

De arts kwam, als afgesproken, met de dubbele dosis morfine. Wij werden er nadrukkelijk op gewezen dat die je waarschijnlijk zou doden en ons werd één voor één toestemming gevraagd. Ik voel me nog 'ja' zeggen, met een schreeuwend gevoel van 'nee' van binnen. Maar dit was hoe jij het wilde en je had groot gelijk, mama. Langer rekken zou mogelijk, maar heel wreed geweest zijn. Dood ging je toch, de kanker vrat zich een weg door je lichaam. Je lichaam dat me zo lief was, het lijf van de vrouw die me ooit baarde. Je had een bolle buik vol gezwollen en als ik daar naar keek moest ik er aan denken dat je, toen je de vorige keer zo'n mooi rond buikje had, zwanger van mij was.

Het is goed dat je, binnen iets waarin je geen keuze had, de eer aan jezelf gehouden hebt en je moment van sterven zelf hebt bepaald. Zo had jouw moeder het ook gedaan. Je kreeg de morfine toegediend en kon toen blijkbaar weer iets zien. Je keek ons een voor een nog heel intens aan, alsof je onze beeltenissen mee de eeuwigheid in wilde nemen. Toen deed je je ogen dicht en je viel in slaap. Voor ons begon het gespannen tellen van de seconden tussen je ademhalingen. Je ademde eerst onregelmatig, moeizaam, zweetdruppels op je gezicht.

Opeens ging je heel rustig ademen, alsof je lekker lag uit te rusten. Johan kuste je en wij volgden zijn voorbeeld. Daarna weer tellen. Er kwamen steeds meer tellen en ik zat nog steeds te tellen toen een verpleegkundige je pols pakte en zei: „Ze is dood”.

*Dat kan helemaal niet. Raar mens, ga weg, ik ben nog aan het tellen.*

Maar het was waar. Je was dood. Op het moment dat ik me dat realiseerde, kwam de verbazing over het feit dat ik zelf nog bestond. Hoe

kon ik in godsnaam gewoon blijven leven terwijl jij daar dood lag? Wat een verschrikkelijk gevoel, mama, dat gevoel losgescheurd te worden. Heb jij dat ook gehad toen jouw moeder dood ging? Het is toen geweest dat ik je voor het eerst verschrikkelijk hard heb zien huilen.

Ik had je wel tot leven willen wekken met mijn leven.

*Kom maar, mama, als je jezelf niet meer warm kan houden zal ik jou voor de rest van mijn leven wel verwarmen, mama, ik heb genoeg voor ons twee.*

Maar je werd langzaam koud en ik zat naast je en ik kon er niets aan doen. Dat stomme groene slangetje blies nog steeds zuurstof in je neus. Toen we het eruit haalden stond je neusgat in de vorm van het schuimrubbetje dat er omheen zat. En ik dacht: „Dat veert vast niet meer terug”.

Lieve mama,

ik ben met Frits naar Jo gegaan en heb daar mijn vriendinnen gebeld om te vertellen dat je dood was. Zo onwerkelijk. Daarna zijn we teruggegaan naar het ziekenhuis. We moesten naar je toe zoals we al die maanden daarvoor naar je toe waren gegaan.

We liepen de gang in waar jouw kamer aan lag. Een mevrouw met blond haar zag ons aankomen en deed snel de deur van je kamer dicht. Wij zeiden haar gedag, herkenden haar niet. Er waren de laatste tijd wel meer vrienden en kennissen gekomen die wij niet allemaal kenden. Ik vond het wel zielig dat ze een dode kennis had getroffen. Maar nadat wij haar gedag hadden gezegd, ging deze mevrouw er als een haas vandoor. Ik keek naar de deur en zag dat er een geel briefje met 'belet' op was geplakt.

En opeens wist ik het, die mevrouw was de dochter van de demente ziekenhuisbuurman. Ik had haar wel eens gezien als ze bij haar vader op bezoek kwam. Ze was zich komen verlekken aan jou, mama. Even lijkt kijken. Wat er toen door me heen ging, onbeschrijfelijk. Ik was heel erg geschokt en wilde je verdedigen, jij kon het zelf niet meer doen.

Ik rende de gang uit en ik denk dat die mevrouw geluk heeft gehad. Ze was heel snel geweest. Ik kon haar niet meer vinden. Nog nooit had ik iemand geslagen, maar ik denk dat het me toen heel goed gelukt zou zijn. Misschien nu nog wel als ik haar in mijn vingers zou krijgen. Hoe komt iemand ertoe zoiets te doen? Ik begrijp er nog steeds niets van en ik heb niet de illusie dat deze mevrouw zich tot in lengte van dagen zal schamen. Dat zou ze wel moeten doen.

Lieve mama,

herinner jij je Marga nog? Zij is degene geweest die me aangespoord heeft afscheid van je te nemen, en ze was toen toch ook heel jong. Wat een geweldige vriendin was ze, het is jammer dat ik na jouw dood steeds ontoegankelijker geworden ben.

Toen jij in het ziekenhuis lag en ik wist dat je dood zou gaan, moest ik nog het een en ander goedmaken voor mijn gevoel. Ik zat midden in de puberteit en ik was niet altijd makkelijk geweest. Uiteraard niet, denk ik nu, maar toen voelde ik me verschrikkelijk. Wat had ik het je moeilijk gemaakt. Maar wat moest ik zeggen, hoe moest ik het zeggen? En je was ook bijna nooit alleen en wakker. Marga maande me tot haast, durfde het confronterende 'Je hebt niet zoveel tijd meer' uit te spreken. Ik heb mijn kans afgewacht.

Op een middag was je alleen, je lag met dichte ogen in de kussens weggezakt. En ik zei: „Mama, ik wil je iets zeggen, kan je me horen?” Je knikte zachtjes.

„Mama, ik wil je zeggen dat ik heel veel van je hou en dat ik blij ben om alles dat je voor me gedaan hebt”. Natuurlijk heb ik me later regelmatig voor de kop geslagen om het woord blij, zelfs op het moment dat het eruit floepte. Ik was helemaal niet blij toen. Maar ja, zo kwam het eruit.

Je bleef stil liggen, er kwam geen enkele reactie. „Mama, heb je me gehoord?”, vroeg ik. Je knikte. Anneke kwam weer binnen. Het leek alsof er niets was gebeurd en het was zo vreselijk belangrijk voor me geweest.

Later, toen er bezoek kwam, gingen je ogen open. Ik zat op het andere bed in je tweepersoonskamer en ik voelde me verdrietig. Tussen het bezoek door keek je me opeens heel doordringend aan en je bleef me aankijken, het bezoek totaal negerend. Op een gegeven moment sloeg ik mijn ogen neer, ik voelde me ongemakkelijk en heel ongelukkig. Ik wist absoluut niet wat ik er van moest denken. Pas onlangs heb ik van Anneke te horen gekregen wat je tegen haar gezegd hebt: „Maria zal weer gelukkig worden, jij niet”.

Hoe kan je nou zoiets zeggen, mama? Ik sleep twintig jaar verdriet met me mee, mijn leven is een puinhoop geweest waarin ik van hot naar hergerend ben, altijd nog op zoek naar die onvoorwaardelijke liefde. En ik

kan je nooit meer vragen of je dat gezegd hebt voor- of nadat ik afscheid van je genomen heb. Dacht je dat ik het makkelijker had omdat ik in staat was zoiets tegen je te zeggen, of heb je toen pas gezien wat een enorm verdriet ik om jou zou gaan krijgen? Ik zal het nooit weten. Kennen wij elkaar eigenlijk wel echt?

Lieve mama,

de dagen na je dood zijn als een vreemde droom aan me voorbij gegaan. Je werd opgebaard in het mortuarium van het ziekenhuis, waar een man die ik heel eng vond de scepter zwaaide. Misschien kwam het door de entourage. Je lag in een kist met een raampje erin, met je mooie nieuwe nachtpon aan.

Ik weet nog dat je die kocht, dat je de kleuren zo mooi vond.

Je ogen leken niet helemaal gesloten en ik betrapte me erop dat ik iedere keer je blik probeerde te vangen. Om me dan te realiseren dat je mij helemaal niet meer kon zien. Heel akelig vond ik een doorzichtig plastic kaaksteun die in je nek drukte, zo confronterend. Het was wel bijzonder duidelijk dat je geen adem meer hoefde te halen.

Weet je nog dat we het altijd zo grappig vonden dat we onze handen anders vouwden bij het bidden? Ik deed mijn linker duim boven, jij je rechter. Dat was gewoon een natuurlijk gegeven, andersom voelde niet lekker. Jij lag in je kist met je linker duim boven, het overtuigende bewijs dat je was afgelegd door mensen die jou niet kenden. En ik dacht: „Ze ligt niet lekker, daar moet ik wat aan doen". Om dan vervolgens te denken dat het er eigenlijk niet toe deed omdat jij het toch niet meer voelde. Je had in de meest vreemde houdingen gelegd kunnen worden, je was dood. Er was zelfs nog in je gesneden om te kijken naar wat er precies was gebeurd. Ik heb daar nu gemengde gevoelens over, maar ja, nu kan ik me dat veroorloven omdat ik weet wat er in je lijf heeft plaatsgevonden.

Toen je daar opgebaard lag vond ik het zo bevreemdend dat ik niet meer aan je mocht komen, dat ik door zo'n klein raampje naar je moest kijken. Ik had je nog zo graag geknuffeld. En dan te weten dat ik heel binnenkort ook nooit meer naar je zou kunnen kijken. Ik wilde iets tastbaars van je, iets van jou bij me houden. De engerd heeft op mijn verzoek, voor je kist definitief werd gesloten, een haarlok van je afgeknipt. Ik mocht daar niet bij zijn, ik stond in het gangetje te wachten. Het geluid van de knippende schaar was goed te horen.

Waarom mocht ik dat niet zelf doen, maar moest ik het overlaten aan iemand die ik liever niet aan je had laten komen? In ieder geval had ik je haarlok en die heb ik bewaard bij de trouwring van papa, die je me vlak voor je dood hebt gegeven.

Lieve mama,

een verhaal op zich was de begrafenisondernemer. Die was vast niet geselecteerd op zijn meelevende vermogens. Hij vond onze tekst voor de rouwcirculaire 'geen goed Nederlands' en dramde zijn onpersoonlijke standaardtekst door: Die kinderen wisten niet hoe het hoorde.

Wij lieten ons overdonderen, kwetsbaar als we waren. Deze meneer wilde ons ook niet voor dertig jaar grafrechten laten betalen. Tien jaar, dat was beter, vond hij met zijn kennis van zaken. „Want,” zei hij gedicteerd, „over tien jaar is moeder vergeten”.

Ik was verschrikkelijk geschokt door deze uitspraak. Hoe zou ik mijn moeder kunnen vergeten, ik was net met haar doodgegaan. Wees gerust, mama, we betalen nog steeds grafrechten.

Lieve mama,

je begrafenis, een droom die achteraf zo onwerkelijk lijkt. Ik herinner me vooral fragmenten. Je kist die in de kerk stond, de avond van tevoren. Dat ik het zo zielig vond dat je de hele nacht alleen in die koude kerk moest doorbrengen. Het sterke gevoel dat ik je warm moest houden.

Ik herinner me geen woord van de toespraak tijdens je begrafenis, ik heb hem op de een of andere manier niet gehoord. Het schijnt een prachtige toespraak geweest te zijn, de kapelaan was een van je beste vrienden. Hij had geen woord op papier kunnen krijgen, het kwam gewoon op het goede moment recht uit zijn hart.

Ik hoorde een hoop gestommel achter in de kerk en toen ik omkeek zag ik mijn hele klas in de kerkbanken schuiven. Dat vond ik prettig en ik vond het verschrikkelijk. Die volle kerk met mensen die allemaal medelijdend naar ons keken. Ik kon niet huilen, en Anneke, Johan en Frits ook niet. Achteraf bleken onze verbeterde gezichten meer indruk te hebben gemaakt dan wanneer we hadden gehuild.

Ik zie nog mijn vriendinnen voor me. Met rode gezichten fietsten ze de route die de begrafenisstoet reed. Ik kon ze zien vanuit het raam van de volgauto. Een andere wereld. Ik vond het fijn dat ze zoveel moeite deden voor jou en voor mij.

Ik heb zelfs nog moeten lachen die dag. We brachten je naar je graf, een hele stoet mensen. Toen ik omkeek zag ik dat wij weer alleen met jou waren, want alle anderen liepen achter oma. En die liep niet zo snel meer. Dat beeld van die oude oma met haar stok en al die mensen erachter die er duidelijk wat iebelig van werden. Maar dat hoort natuurlijk niet op een begrafenis. Dat zag er grappig uit.

Het moeilijkste moment van die dag, dat is nog haarscherp. Het gevoel. De begrafenis was afgelopen, we moesten weg. Opeens was daar het wanhopige gevoel, nu moest ik weg bij je. Ik voelde zo'n aandrang om in dat gat te gaan liggen, op die koude kist - maar bij jou. Ik wilde bij je blijven, niet alleen zijn en jou niet alleen laten. Toch heb ik me omgedraaid en ik ben weggegaan. Sindsdien voel ik me zo eenzaam van binnen. Waar ben je toch gebleven, ik kan je niet meer vinden. Je bent een stapel botjes in de koude grond geworden en ik verlang nog steeds zo naar je warmte.

Ik weet helemaal niets meer van het verdere verloop van die dag.  
Koffietafel, thuiskomen, eten, slapen. Dat zal het wel geweest zijn.

Lieve mama,

we werden de bezienswaardigheid van de buurt. Had jij dat verwacht? Misschien wel, jij kende de mensheid al tweeënveertig jaar langer dan ik. Op straat zei iedereen ons gedag, zelfs mensen die wij helemaal niet kenden.

Toen ik een keer op zaterdagmiddag in een overvolle bakkerswinkel stond, was het brood dat ik wilde hebben op (uiteraard). De bakkersvrouw keek mij even oplettend aan en vroeg veel te hard: „Ben jij er één van die vier van het plein?” Ik zei ja en hoopte er zo snel vanaf te zijn. Ik kreeg als goede daad korting op ander brood. De overige klanten protesteerden niet, maar blikten mij vriendelijk meelevend toe.

Ik had wel een tijdje willen verdwijnen.

Een half jaar na jouw dood kreeg ik mijn eerste vriendje; hij was niet zo'n succes, zijn familie wel. Zijn moeder vroeg me een cadeautje langs te brengen bij een tante van haar, die woonde anderhalve straat bij ons pleintje vandaan. Ach, je weet wel hoe dat gaat, mama. Aan de uitgestoken hand met het present erin werd ik naar binnen getrokken. Ik kende het lieve mens niet eens. Zij dwong mij vriendelijk tot het eten van een stukje taart; ik zat tussen de oude taarten.

De tante introduceerde mij als 'het arme kind dat haar moeder net verloren heeft', dus die wist blijkbaar ook al meer van mijn bestaan dan ik van het hare. Eén oude mevrouw stortte zich meteen op mij, met een blik waar ik nu nog de koude rillingen van krijg. Ze bleek bij dezelfde club te kaarten als onze directe buurvrouw, mevrouw Van Tegelen. „Goh”, vroeg ze, „jullie huis heeft toch twee slaapkamers, hè?”

Ik knikte bevestigend, met een mond vol taart. Ik vind taart niet zo lekker en ik zat ook niet lekker. „Vertel eens”, zei ze, terwijl ze vertrouwelijk nog wat dichterbij schoof, „wie slaapt er nou bij wie?”

Keurig vertelde ik, dat ik met mijn zusje op een kamer sliep en mijn broers in de andere slaapkamer. Ik ben er nog steeds niet uit of ze teleurgesteld of opgelucht keek. Ze voegde me nog toe dat men het hier vaak over had op de kaartclub. Ik had de verplichte taart naar binnen gewerkt en kon fatsoenlijk de deur uit vluchten.

Jij hebt waarschijnlijk direct door hoe pervers die vraag was, je haren zullen wel overeind staan. Weet je dat het bij mij een volle dag duurde voordat het kwartje viel? Ik had geen flauw idee dat oudjes op kaartclubjes zo smerig bezig kunnen zijn. Ik vond het enorm vernederend te weten, dat er op deze manier over ons geroddeld werd. Wat doe je eraan? Het kaartclubje platbranden is de oplossing niet, hoewel het me als zeer verleidelijke mogelijkheid voorkwam.

In ieder geval leef ik één opvoedingsregel van jou zeker niet na, en dat is die waarin ik respect voor ouderen moet tonen. Mensen krijgen van mij pas respect als ik vind dat ze dat verdienen. Of ze nu jong zijn of oud.